

LA GENERACIÓ DELS 70

A finals dels anys seixanta emergeix una nova generació. El franquisme enfila la quarta dècada i ha creat un gruix d'opinió pública resignada però, alhora, l'oposició al règim ha aconseguit avenços notables. El famós Maig del 68 parisenc accelera una profunda revolució que afecta, sobretot, actituds i comportaments socials. L'opció comunista continua viva com a exemple; la república, la guerra del 36-39 i els exiliats esdevenen mítics per a una generació que ja no els ha conegut, ni d'esquitllèbit. Els escriptors joves, fortament polititzats, albiren, ni que sigui en una imprecisa llunyania, possibilitats de canvi de règim. Són els nascuts després de la guerra, formats intel·lectualment en llengua castellana, que han après a escriure en català voluntariosament a través dels precaris mecanismes que havia pogut generar la resistència catalanista. Alguns publiquen primers llibres en espanyol, altres no ho arriben a fer, però s'hi havien iniciat. Són els coneguts, a partir del títol del llibre d'entrevistes de Guillem-Jordi Graells i Oriol Pi de Cabanyes, com "la generació dels setanta".

A Reus, l'aparició pública d'aquests escriptors es pot resseguir a través de les pàgines de la *Revista del Centro de Lectura* de finals dels seixanta i principis dels setanta, dirigida, successivament, per Antoni Correig i Xavier Amorós, dos caps de brot de la generació anterior. La revista modernitza el disseny i a partir de juny de 1969 es redacta íntegrament en català. Els escriptors reusencs que s'inicien, bona part universitaris —a Barcelona o, ben aviat, a la nounada delegació universitària tarragonina—, mantenen una relació fluïda amb els de la seva lleva d'altres contrades catalanes que, a la revista, es concreta en entrevistes, crítiques i publicació d'originals que li proporcionen un dinamisme modèlic. És així que entre els entrevistats hi ha Gabriel Janer Manila, Ramon Gomis, Jaume Melendres, Jordi Coca i Josep Alabanell, tots de la promoció dels entrevistadors. Ni en aquest aspecte ni en els altres no es deixa de banda components de la generació anterior, com Josep Maria Arnavat i Vicent Andrés Estellés, Xavier Fàbregas i Gabriel Ferrater —ja aleshores reverenciat com a poeta i gramàtic— ni de la noucentista, com Bonaventura Vallespinosa i Josep Iglésies. La majoria d'entrevistes són realitzades per Lluís Pasqual, que també hi

signa articles sobre literatura i crítiques, al costat de Rosa Cabré, Joaquim Mallafrè, Ramon Gomis, Coia Cabré, Pere Anguera i Teresa Cabré entre els reusencs i Xavier Fàbregas, Guillem-Jordi Graells, Giuseppe Grilli, Jordi Castellanos, Enric Sullà i Xavier Romeu entre els forasters. Encara més destacable és la llista d'escriptors que hi publiquen textos literaris, a partir de 1975 sota l'epígraf "El Gat Enfurismat": Jaume Valcorbaplana, Miquel Desclot, Maria Antònia Oliver, Jaume Fuster, Josep Albanell, Xavier Romeu, Jaume Creus, Oriol Pi de Cabanyes, Montserrat Roig, Jaume Melendres, Joaquim Mallafrè, Pere Anguera, Miquel Escudero, Antoni Nomen, Manuel de Pedrolo, Jaume Vidal Alcover, Avel·lí Artís Gener, Quim Soler, Francesc Barceló, Joan de la Rúbia, i la de traduccions: James Joyce per Joaquim Mallafrè, Horaci per Jordi Gebelli, Pavese, Tugor Arghezi, Gabriel Cousin. Es van publicar dos números extraordinaris de creació, el 1974 i el 1977-78, i els fulletons de *Meridians i paral·lels*, de Jaume Melendres, *Sequentia*, de Jordi Gebelli i *Amb la ràbia al cos*, de John Osborne, traduït per Joaquim Mallafrè. En sintonia amb l'esperit de l'època, s'hi manifesta un gran interès a recuperar una tradició interrompuda pel franquisme i a valorar els mestres més immediats, silenciats per la dictadura. En aquesta direcció s'encaminen articles solts i molt especialment monogràfics com el de la casa Quer i el de Fortuny i els literaris: els dos sobre Modernisme i els de Manuel Rocamora, Bonaventura Vallespinosa, Josep Iglésies, Josep Maria Prous i Vila, Gabriel Ferrater i el de poesia local de postguerra. En aquests anys Lluís Pasqual i Ramon Gomis funden el grup de teatre La Tartana. Els anys 1969 i 1970 es convoquen els concursos de redacció de català Pompeu Fabra. El juny de 1970 es lliuren els premis Reus de teatre, guanyats per Jaume Melendres, Xavier Fàbregas i Carles Reig. L'any 1975 no passa del primer número un intent de reviscolar les mostres poètiques, *Antologia de la poesia reusenca*, amb introducció de Pere Anguera i poesies de Josep Maria Prous i Vila —és la primera vegada que publica a la ciutat des de 1939—, Antoni Correig, Josep Maria Arnavat, Oleguer Huguet, Jordi Bacaria, Jordi Gebelli, Miquel Alcaraz, Miquel Escudero, Xavier Amorós, Maria Dolors Vallverdú, Antoni Nomen i Pere Anguera.

L'any 1975, el de la mort del dictador, es podria considerar el del final del grup, ni que, evidentment, els seus membres continuïn actuant, en plena joventut. La revista del Centre canvia d'equip redactor,

alguns dels principals impulsors, com Lluís Pasqual, Rosa Cabré i Ramon Gomis, fa temps que no s'hi dediquen. Viuen a fora i hi fan la seva obra: Lluís Pasqual emprèn una brillant carrera com a director de teatre; Rosa Cabré és professora de la Universitat de Barcelona, especialitzada en literatura del segle XIX, i més en concret en l'obra del crític Josep Yxart, sobre el qual ha publicat nombrosos articles i pròlegs; Ramon Gomis, metge, continua en actiu com a literat. Per altra banda, el final de la dictadura comporta el de la precarietat tan absoluta, i suposa l'alliberament dels estudis sobre llengua i literatura catalana, que, entre els reusencs d'aquesta lleva, tenen en l'esmentada Rosa Cabré, en Josep Murgades, Misericòrdia Cabré, Teresa Cabré i Montserrat Corretger bons representants. Una antologia de literatura sobre el Baix Camp, *La terra del llamp*, ha estat preparada per Montserrat Corretger (1950), professora de literatura catalana a la Universitat Rovira i Virgili, que s'ha ocupat d'escriptors contemporanis i, amb especial dedicació, a l'obra d'Alfons Maseras. És un bon moment, aquest d'inici del nou període democràtic, per obrir l'etapa que es tractarà en el capítol següent d'aquesta Història.

La poesia d'aquests anys oscil·la entre el realisme social i la resposta formalista sorgida del grup de l'editorial El Mall. És el moment, també, d'una gran obertura que eixampla els horitzons de la poesia, des d'un inici de revaloració de les avantguardes d'entreguerres fins a la incorporació de noves propostes, com el pop art o l'underground.

No ens hauríem de deixar dominar pels efectismes que pesen sobre Miquel Escudero (1945-1978), gitano català de vida atzarosa i mort prematura, perquè el pintoresquisme ens podria induir a menysvalorar la seva obra, que mereix una alta consideració. Publicada pòstumament en dos volums amb el títol genèric *Terres de llum*, "desordenada, conflictiva, patètica i no gens adaptada al seu entorn", segons Joan de la Rúbia, va des de les impressions paisatgístiques d'excursions en poemes dels anys seixanta fins a la incorporació d'un univers mític riquíssim conglomerat en uns llargs poemes narratius d'un vitalisme rabent. La barreja de lectures i d'experiències de Miquel Escudero integra tota mena de contradiccions. L'esmentat Joan de la Rúbia explica que, sobre una moral de base cristiana, "el seu pensament aporta una càrrega nihilista que volia pair amb republicanisme i estat anàrquic". Virgili i Frederic Mistral conviuen amb Walt Whitman, Nietzsche,

Kropotkin, Marcuse, Joan Baez, Tagore i Ramon Llull, entre molts altres, dels místics als beatniks, passant pels anarquistes i el modernistes reusencs. El seu llibre més cohesionat, *Fulls del romanç d'Elsa Ellisson*, està constituït per dotze poemes entre els quals hi ha dos sonets i una cançó amb tornada però on dominen amb magnetisme els extensos poemes narratius amb versos llarguíssims –fins a tretze línies de text!– “d’una imatgeria sufocadament llibertària i pagana”. Malgrat el cosmopolitisme que expressa, la mateixa exaltació manifesta després d’una excursió a Siurana, que el remet a les referències internacionals del doll narratiu. De segon volum, *Caravana*, destaca la secció d’aquest mateix títol, on la condició gitana esdevé motiu líric i mític, tant en la seva circumstància concreta com en la fabulació sobre els llegendaris bohemis rodamons.

Joan de la Rúbia (1952), provinent del món de la cançó, ha publicat *Convit de l'aire*, *Passatge*, *Detrimentum* i *Amàila*. Són poemaris escrits amb un llenguatge molt calculat, segons com amb un punt de retorçiment, que en el darrer dels reculls, treballat amb escarpa i martell, esdevé més precís i alhora més difícil i obscur. Fins i tot les poesies més clares són el resultat de la depuració d’aquest complex trenat. Utilitza el vers lliure, amb ritme propi. *Passatge* evoca l’“edat d’or”, la infantesa, i hi ressonen encara alguns ecos molt evidents. Un dels poemes, “De circumstàncies”, és un homenatge provinent de la identificació amb tres poetes suïcides de Reus: Hortensi Güell, Gabriel Ferrater i Miquel Escudero. A *Amàila*, “retorn d’un viatge ascéticoal·legòric”, l’expressió s’espesseeix i la lliure utilització d’imatges provoca la transcendència de la natura i dels sentiments.

La dedicació a la poesia de Pere Anguera (1953) sembla closa amb la publicació, ja fa més de vint anys, de *Liquidació total*, títol prou explícit. Abans havien aparegut tres llibres de poesia discursiva, *Condemnats al silenci*, *Viatge ivàs finit* i *Els dies durs*, i un de poesia visual o experimental, *Llibre de sonets*. En el primer, l’autor atén la crida de la poesia social i, més que per la factura impecable dels versos, es mostra preocupat per la contundència del missatge. La temàtica tractada va en aquesta línia: la convocatòria al poble, per a la revolta, la problemàtica dels emigrants, la pagesia, el procés de Burgos de 1970, la consciència de país doblegat per les armes –amb la represa de tòpics de la poesia patriòtica com la “tomba flamejant”–, la consciència de

repressió i el manteniment de l'esperança. A partir del segon llibre rebusca la paraula i assaja jocs de rimes en uns poemes marcats per l'experiència immediata, on la intimitat amorosa troba un lloc. El tercer dels llibres torna a la temàtica politico-social, segons quan amb una austeritat expressiva d'arrel espiuència. *Llibre de sonets*, en canvi, és un joc pur amb elements gràfics i intenció humorística.

Maria Misericòrdia Arnavat (1940) ha demostrat un gust per l'experimentació i el joc de la paraula amb altres formes d'expressió artística, en la "poesia hàptica", que defineix com "representacions conceptuals manifestes amb grafies del llenguatge plàstic" i que s'acosta extraordinàriament a les combinacions del futurisme i del cubisme: tipografies diverses, barreja d'imatges amb text, distintes direccions dels versos, paraules en llibertat. N'ha publicat tres llibres: *Oneig*, *Diàlegs a una sola veu* i *Herba Maia*, aquest darrer amb fotografies de Fina Anglès. Amb l'ingenuïtat del naïf i l'esperit del còmic per a adults, Xavier Bonet (1956) va omplir l'estructura d'un *Cuaderno* escolar del temps del franquisme amb dibuixos, reproduccions, operacions matemàtiques, collages, textos, alguns dels quals poden ser considerats poesies, i un retallable de vaixells. Un caràcter molt primari, hi pesa en excés la immediatesa sobre l'elaboració artística, tenen els llibres que, entre altres i en un espai reduït de temps, va publicar Pere Anton Cartanyà (1949): *Elegia de la Rosa*, *Poemes sortits de l'ànima*, *Senyera* i *Poemes endimoniats*, aquests darrers de temàtica patriòtica i pornogràfica respectivament. Maria Dolors Vallverdú (1945) ha obtingut nombrosos premis en concursos literaris, sobretot a la Catalunya Nord. A la poesia manifesta una patriòtica atenció per la terra i un sentiment de solidaritat amb altres nacions, com Euskadi, barrejats amb l'expressió d'emocions íntimes a *Poemes*, *Enllà de les paraules* i *Per camins introbables*. Ramon Oteo (1941), professor de literatura espanyola a la Universitat Rovira i Virgili, especialitzat en els segles XIX i XX, ha reunit a *El perfume del vaso* poesies d'anys enrere. D'aquí prové, a partir d'una cita d'Azorín, el títol del llibre: del passat només podem retenir el record, el perfum i la poesia és un bon instrument per fixar-lo. El domini formal proporciona uns sonets —majoritaris en el llibre— alhora acurats i gràcils, plens d'homenatges a moltes lectures. L'expressió s'abranda en les tirades d'alexandrins interrogatius que emmarquen els sonets.

En aquesta època va començar una de les pitjors etapes de la història per al teatre de text. Les noves propostes dramàtiques, algunes brillants, van eliminar gairebé per complet, durant lustres, el dramaturg, no li van deixar espai. Les traduccions, les peces sense text, o amb un molt elemental, les creacions col·lectives i els muntatges en base al collage el van substituir. L'escena catalana encara no se n'ha refet.

Lluís Pasqual (1951) ha assolit un renom internacional. Iniciat a La Tartana, peça bàsica del Teatre Lliure i director a Madrid i a París, va escriure peces de teatre document sobre una època o un lloc, la primera, estrenada el 1972, *Reus, París i Londres*, un recorregut històric confegit amb un collage de textos de Pere Mata, J. M. Bartrina, *Queri*, Joan Puig i Ferrer, Antoni Correig, Xavier Amorós, Ramon Gomis i Gabriel Ferrater. Entre els nombrosos muntatges que ha realitzat es poden destacar, per la intervenció, més enllà de la direcció, *La Setmana Tràgica* i *Camí de nit*. Ramon Gomis (1946), també format a La Tartana, es va donar a conèixer com a dramaturg amb la trilogia sobre el món del treball al Camp de Tarragona, de clara intenció social. *Petita història d'un home qualsevol*, sobre la pagesia, *Vermell de xaloc*, sobre el món dels pescadors i *El llumí d'or*, sobre el dels obrers, fan bona l'afirmació de Josep Maria Benet i Jornet quan, en el pròleg de la darrera, diu que "tot el teatre de Gomis, fins avui, ha nascut sota el signe del realisme crític més estricte". El mateix prologuista dona com a referències Büchner i Brecht per a aquestes tres obres —Xavier Fàbregas hi afegeix, entre altres, el Puig i Ferrer dramaturg—, que reediten, amb nous postulats, l'ànsia modernista de barrejar-se amb els treballadors, viure les seves preocupacions i frustracions i comprendre'ls. Per això, i per retratar-los en l'ambient, es reproduceix, amb tècnica costumista però per transcendir-la, una subhasta de peix, la taverna dels pescadors, la vida a la fàbrica, el moviment d'un mercat, el tràfec del carrer i les discussions a les cases. Les escenes són molt breus i, en uns ambients on no s'esdevé res d'extraordinari, aflora l'angoixa d'aquests personatges anònims. El llenguatge també s'adequa a cada ambient —s'arriba a utilitzar lèxic caló— i, al costat de les grans polèmiques sobre la minva de la pesca o les hores extres, s'introdueixen elements míticosimbòlics, com la figura d'un maquis. Quinze anys després, fins al punt que Benet va titular el nou pròleg "El retorn de Ramon Gomis", va publicar i estrenar *Capvespre al jardí*, una peça

breu que, sobre la base d'un retrobament d'antics companys, planteja enfrontaments a propòsit d'Amèrica o Europa, la irracionalitat, la sida o la societat que els científics construeixen, una obra radicalment diferent de les altres, de nou en paraules de Benet i Jornet, "personal, intimista, sintètica, on les coses ens arriben el·lípticament, insinuades", bé que no sempre s'hi evita la confrontació oberta i violenta. Molt d'un moment cultural i polític, el de les darreries del franquisme, és *Pluja de clemàstecs*, de Pere Anguera, un drama pedrolità sobre la resistència agònica enfront del poder que acabarà amb les romanalles d'una civilització.

Una novetat important: els narradors reusencs més persistents d'aquesta lleva s'adrecen a un públic nou, el que ha format l'escolarització en llengua catalana posterior al franquisme. Per la resta, la narrativa es diversifica notablement, amb una tendència a abandonar l'experimentació, molt present al principi.

El dramaturg Ramon Gomis ha explicitat reiteradament l'encís pel món mariner que ja havia tractat en el segon dels seus drames. Focalitzats en aquest bocí de costa, ha publicat *Cròniques de la Costa Daurada*, *La Mar de la Frau de Salou a Cambrils*, *Viatge pel mar de la Frau* i un capítol de *Barques i fogons de Vinaròs a Calafell*. Pere Anguera, catedràtic d'història contemporània de la Universitat Rovira i Virgili, autor d'una gran quantitat d'estudis històrics, va reunir en dos volums una part de les seves col·laboracions a la premsa periòdica amb els títols *Escrits d'urgència* i *Retalls de diari*. També va aplegar en el llibre *L'arc de la utopia* contes de mena molt diversa: en alguns hi predomina l'element grotesc —"El general Prim cavalca de nou"— que es converteix en caricatura —"El vent a les entranyes"— o trepitja el terreny de la inversemblança conscient, com a base per a la història; en altres es plantegen les fronteres entre el somni i la realitat, algun s'arrecera al drama rural. L'historiador que és no podia rebutjar la invenció sobre fets històrics, amb la linealitat de la novel·leta sobre l'indià que torna vell i casat amb una noia jove o, a la manera de Peruchó, construint un personatge quasi creïble —a "L'arbre d'ossos". També ha publicat els textos breus *Blocs, parets, columnes i banderes* i els retrats literaris d'artistes de la seva generació *XIV iguanes*, amb fotografies de Carles Fargas. Amb *El mas de la guineu*, Joan Mestres i Domènec (1940) es va proposar explicar les raons d'una catàstrofe, la

de la guerra de 1936-39, a través de les tensions socials viscudes durant el mig segle anterior en un poble del Camp. Fidel al seu objectiu, va construir una novel·la històrica i ideològica amb una clara i progressista presa de partit. Li interessa més aquesta confrontació d'ideologies que no pas el desenvolupament psicològic dels personatges, i així la protagonista, essencialització del caciquisme, domina progressivament el seu pusil·lànim marit, s'enfronta amb la gent senzilla i troba la solució al seu afany de domini absolut en la victòria dels sublevats de l'any 39.

Maria Lluïsa Amorós (1954) ha publicat dues novel·les per a adults, *Els til·lers de Mostar* i *Vora el llac*. A la primera, les passions i els retrobaments tenen com a teló de fons els estralls de la guerra de Bòsnia, però ha escrit, sobretot, per a infants i adolescents. Les accions plenes de sorpreses, misteris, aventures, fets insòlits i, segons com, personatges fantàstics, originen les novel·les *Popis i Isolda*, *Aquella tardor amb Lepechaun*, *Jardí abandonat*, *Una setmana de Pasqua*, per als petits, i les juvenils *El misteri dels Farrioles*, *D'on vénis, Jan?* i *Dietari secret*. Andreu Sotorra (1950) també s'ha dedicat amb preferència a la narrativa juvenil. Segons Montserrat Palau, "narra amb facilitat sense apartar-se d'una prosa funcional sense desnivells de plans, ni tan sols quan passa de la realitat a la imaginació". Guanyador d'una bona quantitat de premis literaris, col·laborador de revistes com *Cavall Fort* i en llibres col·lectius, ha publicat un gran nombre de llibres per a adolescents, hi ha polsat les cordes de tots els registres —des del realisme estricte a la fantasia i l'humor— i de les temàtiques més diverses: policíaca —*L'assassí viu a Bellvitge*—, el món de la droga —*Griot i Alda*—, l'esport —*La medalla, Allò que Atlanta s'endugué*—, recerca vital —*On és Berna, Ilse?*—, barreja d'evocació històrica i actualitat —*El coronel de cala Gestell*. Una part de la seva producció no cap en aquesta classificació, i s'ha de considerar per a adults, com la novel·la *Carboni 14* o els contes amb ingredients surreals *Pell de llargandaix* i *Set contes noctàmbuls*. Darrerament ha experimentat amb les noves tecnologies amb *Carezza en W*, "edició digital en temps real d'escriptura" i *Llàgrimes de rovell*. Fruit d'una intensíssima dedicació a la pedagogia infantil són els llibres de Maria dels Àngels Ollé (1937), professora de la Universitat Rovira i Virgili, il·lustrats per dibuixants com Carme Solé Vendrell, Pere Prats Sobreperè i

Roser Capdevila. Entre el més d'un centenar de llibres d'aquesta modalitat que té publicats, assenyalem *El conte de la lluna callada*, *Jo sóc la Ratona*, *La Ratona té molts amics*, *Tinc por*, *Tula*, *la tortuga...*

Aquesta lleva compta amb esplèndids traductors. Joaquim Mallafrè (1951) va assolir les més altes cotes de prestigi gràcies a l'anostrament d'una de les novel·les mítiques del segle XX, *Ulisses*, de James Joyce. La complexitat del text posa a prova qualsevol traductor, i la unanimitat sobre el resultat aconseguit per Mallafrè és absoluta. Professor de llengua catalana i de traductologia a la Universitat Rovira i Virgili, va organitzar el laboriós procés seguit en aquesta traducció per construir la seva tesi doctoral, publicada parcialment a *Llengua de tribu, llengua de polis*. Abans havia traduït *Amb la ràbia al cos*, de John Osborne, i ha continuat amb *Dublínesos* i *Giacomo Joyce*, de James Joyce, *Tom Jones*, de Henry Fielding, *Tristram Shandy* i *Un viatge sentimental*, de Laurence Sterne, una part del *Teatre complet* de Samuel Beckett, *Les aventures de Mowgli*, de Rudyard Kipling i *Prendre partit*, de Ronald Harwood. Les traduccions de Joyce i Sterne li han proporcionat fama d'expert en textos d'especial dificultat. Josep Murgades (1951), professor de literatura catalana a la Universitat de Barcelona, especialista en Noucentisme i Eugeni d'Ors, és un dels més prestigiats traductors de l'alemany. La *Narrativa completa* de Frank Kafka, les *Històries del senyor Keuner*, de Bertolt Brecht i *Anys d'aprenentatge de Wilhelm Meister*, de Goethe, entre altres, li han valgut l'anomenada. L'interès d'Artur Martí no és tan filològic com d'incorporació a la nostra cultura de clàssics del pensament religiós oriental. Amb aquesta intenció ha creat la col·lecció Samandhi Marga amb Josep Maria Duch, i amb ell ha traduït, fins ara, *El llibre del senyor*, *Svadhyaya Yoga*, *El Ramayana de Valmiki* i *El Devî Gîtâ. L'univers de la gran deessa*.

ELS NOSTRES DIES

És possible que els darrers vint-i-sis anys hagin de ser examinats amb alguna altra divisió interna. Entre els més grans i els més joves, hi ha més de vint anys de diferència. La veritat és que, com passa sovint en aquests casos, falta perspectiva per afinar més. Revisions futures s'hi podran dedicar. A mitjans de 1975, la direcció de la *Revista del Centre de Lectura* passa de Xavier Amorós a Jordi Escoda, amb un nou equip lleugerament més jove. Aquesta etapa de la revista incorpora articulistes com Joan Abelló, Josep Bargalló i Joan Cavallé, estudiants universitaris a Tarragona, al costat d'alguns dels habituals de l'etapa anterior i d'altres com Josep Maria Martí. Destaquen de manera poderosa un especial Joan Brossa, el luxós número d'octubre del 77 a juliol del 78, amb textos de Marcel Pey, Biel Mesquida, Carles Reig, Jaume Vallcorba Plana, Pep Albanell, Antoni Nomen, Josep Zaragoza, Joan Abelló, Lluís Vernis, Quim Monzó, Teresa Pous i Josep Murgades i grafismes diversos d'artistes com Josep Maria Ribas Prous, Gelo o Salvador Juanpere. L'etapa, amb una clara voluntat de renovació estètica, oberta a les innovacions artístiques, es clou amb un monogràfic Prous i Vila.

Com a revista, "fanzine" ja s'hauria pogut anomenar llavors, de creació literària neix *Dolcet Verí* (1977) de curta durada. Definida com "del Camp de Tarragona", la universitària *La Gent del Llamp* (1977-1980), compta entre els redactors amb els reusencs Fermi Roig i Joan Abelló. El concepte comarcal contextualitza iniciatives com aquesta o com d'altres d'editorials sorgides de la Facultat de Lletres de Tarragona que, si no són restrictivament reusenques, comprenen la ciutat en el seu radi d'acció. Entrats els anys vuitanta, arriba l'embat artístic, en el sentit més ampli de la paraula que només actualment podem abastar, del grup Sàpigues i Entenguis Produccions (SIEP), format bàsicament per artistes plàstics però també per escriptors. Des de l'art postal fins a accions al carrer o l'edició de llibres, l'activitat que despleguen és molt intensa. El seu concepte d'actuació és avantguardista i actuen, des de la ciutat, àmpliament relacionats amb la resta del país. Acabada l'experiència, Francesc Vidal i Montserrat Cortadellas promouen la revista *Fenici* (1985-92) que tindrà una successió en una sèrie de pu-

blicacions similars, totes en el terreny de l'art —i de la literatura, és clar— alternatiu: *Antic terme del Prat* (1994), *Talp Club* (1996), *Rew's. Import / Export* (1997), *Del jardí de Maria, Em preocupa el dirigisme cultural que exerceixen els governs, Esquerp*. La *Revista del Centre de Lectura* reapareix l'any 1987 i ja no s'interromp més. Modesta al principi, ha guanyat en ambició i en atenció a la literatura. Ha publicat monogràfics literaris, com els dedicats al Modernisme, a Gabriel Ferrater i al Noucentisme. L'etapa oberta a darreries del 2001, amb moltes més pàgines, promet fites importants. L'han dirigida, successivament, Joaquim Mallafrè, Pilar Crua, Rosa Pagès, Antoni Mateu, Francesc Artero i Montserrat Corretger. Carrutxa, entitat dedicada a promoure la cultura popular, a més d'una col·lecció de llibres, treu una bona i ben editada revista, *Caramella*.

Impulsada per Jaume Vidal Alcover, amb l'abast geogràfic camptaragoni a què abans es feia referència, l'any 1977 aparegué l'antologia poètica *Èpsilon*, que publicava poesies d'un bon grapat de reusencs. En va sortir un segon número, d'homenatge de poetes de tots els Països Catalans a Vicent Andrés Estellés. L'any 1978, dirigida per Marcel Pey i Pere Anguera, comença a aparèixer la col·lecció *Quaderns Foc Nou*, opuscles —plaquettes, potser seria millor anomenar-los— de poetes d'arreu del país, amb un títol en honor i record de la col·lecció modernista reusenca. L'any 1982 s'iniciaven les Edicions La Gent del Llamp, promogudes pel col·lectiu del mateix nom, en el qual figura el reusenc Fermí Roig, i que fins avui treu una mitjana de tres llibres de creació literària anual, sense distinció de gèneres, amb bona presència d'escriptors de la ciutat.

Ja centrats a Reus, l'Associació d'Estudis Reusencs continua amb la seva activitat, habitualment amb la publicació d'estudis i llibres d'assaig, ocasionalment d'algun text literari. Apareixen dos títols, de Pere Anguera i Josep Maria Arnavat, de la col·lecció de poesia *El Ribot*. L'any 1979 s'inicien les Edicions del Centre de Lectura. La col·lecció amb més empenta és la d'assaig, que, tanmateix, inclou la reedició dels *Costums que es perden*, d'Antoni de Bofarull, l'edició d'articles de costums de Pere Cavallé i la d'un *Cançoner tradicional del Baix Camp i el Montsant*, recollit per Gabriel Ferré, Salvador Rebés i Isabel Ruiz. La col·lecció de creació, aturada des de fa anys, ha publicat textos de membres de la generació de postguerra, com Antoni Correig i Josep

Maria Arnavat, de la següent, com Andreu Sotorra i Eugeni Perea, populars, el *Ball de la Mare de Déu*, de Josep Rius, traduccions de Bonaventura Vallespinosa i cinc mostres de narrativa reusenca. Òmnium Cultural del Baix Camp, a la col·lecció Escornalbou, des de l'any 1984, ja compta amb una vintena de volums, també edita llibres de creació, quasi sempre resultat dels concursos literaris que convoca, però no exclusivament, com en l'excepció *Pirandello, Joyce, Brecht*, vistos per Vallespinosa, Mallafrè, Murgades. Sàpigues i Entenguis Produccions, a més a més de la seva tasca d'agitació cultural, s'ha dedicat a l'edició de luxosos llibres de tirada limitada: *Blocs, parets, columnes i banderes*, amb textos breus de Pere Anguera i gravats de Francesc Vidal, *Camell de doble gepa*, amb relats sintètics de Joan Cavallé i aiguaforts de Francesc Vidal, *XIV iguanes*, fotografies de Carles Fargas i retrats literaris de Pere Anguera, *Tenebrae*, de Marcel Pey, *Tara, maca, cotissure, bruise*, de Montserrat Cortadellas, *Laxant depressiu*, d'Antoni Mateu i Francesc Vidal i *Kohai*, de Rosa Pagès i Francesc Vidal. Comença a sortir la ja esmentada biblioteca Samandhi Marga, especialitzada en traduccions al català de textos clàssics de l'espiritualitat oriental. L'última col·lecció, iniciada l'any 2001, és La Medusa, promoguda pel restaurant i centre cultural d'aquest nom i que fins ara ha publicat *Reus. Històries trobades*, de Rosa Pagès i Mariona Quadrada.

En l'apartat de certàmens literaris, Òmnium Cultural convoca cada anys els premis per a joves. Als Premis Reus, que es van iniciar amb convocatòria literària —en una ocasió guanyada per Jordi Gebelli— que després es va estroncar, l'any 2000 se n'hi ha incorporat una de teatre. Ni que no ens hàgim d'ocupar de les representacions dramàtiques, sí que s'ha de subratllar que el col·lectiu de teatre La Vitxeta, fundat el 1983, realitza sistemàticament, cada any, unes Lectures en Veu Alta en què es reciten autors de tots els gèneres, habitualment de la ciutat, de vegades de la comarca. També, que el grup de la revista *Fenici* —o Talp Club, com s'anomena darrerament— ha dut a escenaris diversos de la ciutat actuacions atípiques, en les fronteres de totes les arts, entre les quals aquí s'han de destacar les recitacions de poesia, o polipoesia, com en ocasions s'autobateja.

La poesia i la prosa catalana dels últims anys no admeten els enquadraments escolàstics que eren possibles en èpoques anteriors. No tan

sols no hi ha una escola dominant, sinó que s'han obert línies d'experimentació poètica prou allunyades entre elles. Pot ser que la proximitat condicioni aquesta afirmació i que els historiadors del futur, per necessitat de simplificació, marquin línies divisòries tan clares com en altres períodes, però després del neoformalisme dels anys setanta, sí que es poden observar un nou noucentisme i un nou avantguardisme prou diferenciats, però no hi veiem resumida la riquesa d'opcions triades pels poetes actuals. Feta aquesta consideració, per als reusencs és preferible la individualització.

De Joan Abelló (1958), col·laborador de revistes literàries i associat a experiències de poesia visual, no en coneixem cap llibre. El mateix s'esdevé amb Antoni Nomen (1953), molt actiu en els anys setanta, amb Francesc Xavier Vall (1962), actualment professor de literatura catalana a la Universitat de Barcelona, especialitzat en existencialisme i poesia romàntica, i amb Joaquim Besora (1956). Josep Lluís Sotorra va reunir vuit poemes de factura diversa en l'opuscle *Proses verticals III: colors*, de la col·lecció Foc Nou. Hi utilitza els recursos formals de la neoavantguarda que seguia l'exemple futuristocubista: collages, cal·ligrames, jocs de tipografia, direccions diverses dels versos, xifres àrabi-gues, amb tota mena de manipulacions del text.

Xavier Amorós Corbella (1960) és qui amb més rigor i persistència ha escrit en vers, entre els agrupats en aquesta secció. Amb un gran domini de l'art de convertir en poesia qualsevol situació o pensament, fins i tot aquelles a les quals aplica un tractament prosaic d'origen, escriu molt sovint una poesia discursiva que transcendeix amb facilitat les situacions quotidianes. De vegades arriba a la simple descripció ordenada que un contrapunt trenca. Tant és així que, com s'esdevé en altres bons poetes, la naturalitat expressiva sovint distreu el lector del rigor estilístic, quan els versos estan comptats a la perfecció. La quotidianitat i el record serveixen de marc als replantejaments de la identitat, a reflexions sobre la persona i la literatura. Tot això, ja present en els primers llibres, *Els geranis de X*, *El curs de les coses*, *La vida incògnita*, s'accentua en la resta, *El llibre dels records*, *Per confondre els incauts*, *La felicitat*, on, per dir-ho amb paraules manllevades, "es dona compte de la buidor de la vida quotidiana i de la inutilitat de buscar, en el record, en la imaginació o en el somni, cap camí que alliberi els humans de la seva mediocre condició". Aquesta visió del món adopta un to alli-

çonador no gaire convençut en la secció que destaca amb més força d'*El llibre dels records*, unes faules, potser d'arrel ferrateriana, cruels o desesperançades. Xavier Amorós Corbella es belluga a gust en el vers blanc, però no desdenya la rima, llavors no és estrany que els poemes li derivin cap a efectes similars als del joc noucentista. Sense aquests requisits, però amb l'acceptació prèvia del desafiament que sempre comporta la complicitat amb un altre artista, en aquest cas la fotògrafa Àfrica Guzmán, ha elaborat el seu darrer poemari per ara, *Odós*, sobre imatges ciutadanes retratades des de l'altura.

Fermí Roig (1957), membre del grup La Gent del Llamp, ha publicat poesies i narracions breus a revistes literàries i obres col·lectives. En solitari, és autor d'un llibre singular, *Homenatge a les Elegies romanes de Goethe*, il·lustrat per Antoni Torrell. Poeta i pintor hi practiquen la glossa, un dels textos de Goethe, l'altre de gravats antics de Roma, amb un paper translúcid sobreposat que n'acoloreix el firmament. Fruit de la passió per la ciutat —arriba a recrear-ne edificis amb paraules, cal·ligramàticament—, hi estableix un diàleg amb personatges i edificis dels temps clàssics com a contrapunt a situacions quotidianes del viatger d'avui que hi sojorna. Aleix Cort (1961), artista polifacètic, arquitecte tècnic, professor de dansa i narrador, ha publicat els poemaris *Vora la ciutat dels àngels*, *Arrel de boig* i *És de nit quan comença el dia*, aquests dos darrers amb fotografies de Cori Pedrola. Vitalista, en el camí de la utopia, a *Arrel de boig*, concebut, a través de les fotografies, com una cursa, imprimeix una velocitat inusitada al poema, tant que de vegades experimenta la necessitat d'allargar les síl·labes o les paraules, per perllongar-ne l'efecte i els versos s'omplen d'exclamacions. Els signes admiratius són substituïts pels interrogatius a *És de nit quan comença el dia*, un bell treball d'integració amb les fotografies de Cori Pedrola. Tornen a estar construïdes en vers lliure, aquestes variacions sobre el temps, amb una obsessió pels rellotges, que troben la sortida en el somni. Cori Pedrola (1960), fotògrafa professional i artística, ha escrit a *Quid veritas?* una poesia despullada, sintètica, plena de simbologia no sempre evident però que condueix pels estadis d'un viatge a la recerca del principi anunciat pel títol, a partir de la frase del personatge bíblic. En una sintonia literària diferent, i no perquè escrigui en espanyol, Juan López Carrillo (1960) ha publicat poesies en miscel·lànies i antologies —*Tempestades de amor contra los*

cielos, Los versos satíricos, d'Eduardo Moga—. Entre Quevedo i Bukowski, s'inscriu *PoemaX*, un perllongat assaig de poesia que es proclama humoristicopornogràfica en què el clímax que el gènere busca ve molt sovint trencat per les constatacions de la quotidianitat. Una part important de les poesies d'aquest llibre —sobretot de la sèrie de poemes visuals sobre el 69— estan reproduïdes a *69 / Modelo para amar*. No sense relació, però més seriós, *Los años vencidos* està ocupat pel sexe, l'amor, el desamor i les reflexions sobre la poesia, una poesia senzilla i alhora plena de referències.

Les cinc mostres de narrativa reusenca que les Edicions del Centre de Lectura van reunir entre 1980 i 1984 es presentaven en públic com a continuadores de les antologies de la poesia reusenca. Conscients del pes de la poesia en la literatura reusenca de postguerra, llancen, des de la solapa del primer volum, un "cantem massa i contem poc" ben explícit. Eclèctiques per vocació, van aplegar proses de factura molt diversa de persones de generacions i dedicació literària força diferents. Al costat dels que ja tenien una obra feta o han persistit en el conreu de la narrativa, com Xavier Amorós Solà, Xavier Amorós Corbella, Ramon Pallicé, Ramon Gomis, Pere Anguera, Eugeni Perea, Andreu Sotorra i Rosa Pagès, en trobem d'altres que, de moment com a mínim, s'han decantat cap a la poesia —Fermí Roig, Joan de la Rúbia—, la traducció —Joaquim Mallafre— o sembla que hagin abandonat l'escriptura de creació —Fina Masdú, Jordi Mèlich, Antoni Nomen, Francesc Xavier Vall, Francesc Jové, Ramon Salvat "Jaume Nin", Albert Altés, Andreu Martí i Vicenç Vernet.

En l'àmbit joglaresc que un segle abans proporcionava la literatura de canya i cordill s'ha d'inserir l'activitat periodística i d'actor d'Andreu Buenafuente. Amb uns inicis radiofònics i teatrals, amb els grups El Terrat i Trono Villegas, ha aconseguit una àmplia popularitat gràcies a les seves intervencions televisives. Amb un estil entre crític i amable, l'autoria dels monòlegs que interpreta amb un toc personalíssim sembla que s'ha d'atribuir a un equip. Així queda manifest al llibre que en recull, *Digue'm agosarat*, signat amb Xavier Cassadó, David Escardó i Carles Torras. Josep Lluís Sotorra ha publicat una novel·la pornogràfica amb tots els ingredients del gènere. *I demà què, senyora Pobert?* utilitza el recurs de l'aturat que vol guanyar un concurs de novel·les pornogràfiques i decideix experimentar per inspirar-se.

Isabel Olesti (1957) es va revelar com a escriptora quan va guanyar el premi Andròmina amb el recull de contes *Desfici*. Després ha publicat *Dibuix de dona amb ocells blancs*, contes, i *L'aire groc*, *El marit invisible* i *El festí de Nàpols*, novel·les. Aquestes narracions comparteixen un clima misteriós, barreja de situacions quotidianes i estranyes, amb un joc continu entre el realisme que frega la inversemblança i tocs de surrealisme. Busca les temàtiques extraordinàries: la nit com a àmbit de l'excepcionalitat, els peculiars personatges que es perden al desert, l'home que retorna a casa i, davant el cadàver de sa mare, repassa la seva vida. Amb una gran habilitat per la descripció detallada i per la creació d'ambients complexos, amb personatges en posicions límits, dominats per sensacions incontrolables, no perd mai el domini del relat en mans de la fantasia, el controla fins a la darrera línia.

Aleix Cort, ja tractat com a poeta, va guanyar el premi Documenta 1994 amb el recull de narracions curtes *Aubam-ba-buluba balambam-bú*, en què cada conte va associat a una modalitat de ball. Abans havia donat a conèixer la primera sèrie de "projectes de conte" en el volum *Déus menors*, que ha tingut continuïtat amb *Camaleotrípiques*, unes narracions molt breus, de possible desenvolupament extens, en què les paradoxes, l'humor i l'absurd es combinen per provocar la sorpresa o situacions estranyes que agafen més força, comprimides en poc espai, sense arribar a caure en l'acudit que les banalitzaria, sovint amb un aire entre filosòfic i fantàstic.

Rosa Pagès (1967) es va donar a conèixer en els Premis Baix Camp per a joves i en antologies com *10 narradors*. En el primer llibre en solitari, *Els camins de l'aigua*, ja va demostrar una gran maduresa literària. En aquestes narracions i a la novel·la *Binomis* va bastir un món narratiu que en els llibres posteriors ha abandonat, reconeixible, més que no pas en personatges comuns, en els noms de les ciutats i, alhora, en un minimalisme i en un retrat de les relacions humanes. La solitud, la incomunicació, les màscares que amaguen realitats terribles, la mentida i la il·lusió de les vides de personatges intranscendents, fugides, la recerca de la identitat en una societat aïlladora, són els motors dels contes. És un món dur, cruel, en què les coses sovint no són el que semblen, i on darrere una aparença d'honorabilitat s'amaga un assassí. El detallisme és més perceptible en les descripcions de menjars,

mercats, accions i indumentària. Els contes de *Llibre de plagis* —alguns molts breus, amb la poesia i la crueltat concentrades— no comparteixen escenaris però sí els altres trets amb els anteriors; despleguen una varietat major de registres. Amb Mariona Quadrada ha publicat la novel·la per a joves *Un enigma a la cuina* i *Reus. Històries trobades*, on, en dos contes cadascuna, fabulen amb quatre moments de la història de la ciutat com a fons. "Tots els fills de la Bossana" i "El joier avar" se situen en la primera guerra carlina i el temps del Modernisme. El canvi d'estil narratiu és notable.

Mariona Quadrada (1956) no ha publicat cap llibre de literatura en solitari —és autora d'una bona quantitat de receptaris de cuina— però sí un conte al col·lectiu *Jingelbels* i la novel·la *Un enigma a la cuina*, conjuntament amb Rosa Pagès. L'ambientació futurista hi serveix de pretext a la intenció didàctica de la col·lecció d'introduir una matèria, en aquest cas la cuina, a través d'un relat. També a quatre mans amb Rosa Pagès, però en aquest cas ja sense confusió d'autoria, ha publicat a l'al·ludit *Reus. Històries trobades*, els contes "Na Caterina de ca Vidal i la pesta del 1530" i "Glòria i declivi d'Eudalt Aixemús", ben ambientades històricament. A destacar l'esplèndida utilització del llenguatge en el primer. L'any 2002 Jordi Agràs (1964) ha publicat la novel·la *El Fortuny retrobat*.

Xavier Amorós Corbella, ja tractat com a poeta, a més de contes en antologies, ha publicat una novel·la adreçada al públic infantil, *Històries de l'illa*. La vida en una illa quasi perduda i sense nom es veu alterada per l'acció d'un vent que s'emporta la música i les paraules i acaba enduent-se una dona que viu l'aventura del viatge i a la qual cal anar a cercar. L'acció transcorre així per països imaginaris i la fantasia hi proporciona contínues sorpreses. Per als petits i els adolescents ha escrit Jordi Folch (1961). Va començar amb *La rosa de Reus*, un "conte per ésser contat", adreçat a infants, de la mateixa manera que *Un consomé de contes*, *Retorn al país de les marionetes* i les novel·les *El viatge extraordinari d'un tap de banyera* i *La guerra dels xiclets*. Per a joves ha publicat *Etcètera, etcètera*, *El rock de la carabassa*, *Primeres aventures de Pere Ganxet* i *Cròniques de la mitja lluna*. Especialitzat en narrativa juvenil, Josep Frederic Pérez (1975) n'ha publicat cinc fins ara, amb força èxit de lectors: *Eclipsi solar*, *Entre dues tempestes*, *Una setmana més, sisplau*, *El Quart Vent* i *La cançó*

de Paula: l'estiuejant atret per la noia misteriosa, el terror que provoca el vent al pas per un poble, l'assaig d'una obra de teatre que s'imisceix en la realitat, la construcció d'un món propi per part dels joves, contra les traves dels adults, són alguns dels motius que hi desenvolupa. Entre el realisme i la fantasia de l'univers propi del públic a qui van dirigides.

Per ara, no hi ha entre els escriptors enquadrats en aquesta secció un gruix de traductors tan important com hi havia en l'anterior. Paga la pena destacar que Xavier Bonillo (1973), que n'ha donat a conèixer mostres breus a la Revista del Centre de Lectura, acaba de publicar *Les darreres cartes de Jacoppo Ortis*, d'Ugo Foscolo, i que és d'imminent aparició la traducció del xinès de Carles Prado (1975) *Pan Gu crea l'univers. Contes tradicionals xinesos*, i que ell mateix ha quedat finalista del premi Jaume Vidal Alcover, que comporta la publicació, amb el projecte de traducció de *Diari d'un boig i altres relats*, de Lu Xun.